
ВІКІ-ПРОЄКТИ АКАДЕМІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ: АКЦЕНТ НА ДОСТОВІРНІСТЬ ВІКІ-КОНТЕНТУ

Ірина Киричок

Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека
ORCID iD: 0000-0002-0505-5364

Оксана Русанова

Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

Катерина Кустова

Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

Анотація: в статті розглянуто питання використання в академічному середовищі Web 2.0, зокрема Вікі-технологій, висвітлено досвід Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету зі створення Вікі-проектів, основні етапи їх запровадження й реалізації, написання та розміщення статей в Українській Вікіпедії.

Ключові слова: Web 2.0, вікі-технології, Вікіпедія, Вікі-проект, Наукова бібліотека, Харківський національний медичний університет, створення достовірного вікі-контенту.

Одну з базових основ роботи сучасних бібліотек становлять високі технології, з якими користувачі можуть ефективно взаємодіяти в повсякденній професійній та особистій діяльності. Технології Web 2.0 належать до другого покоління Інтернету – нового покоління веб-додатків, в яких люди можуть брати участь, співпрацювати і обмінюватися створеними артефактами. Це соціальні мережі, блоги, фото-, аудіо- та відеосервіси, подкасти, RSS-канали та Вікі-технології.

Інтернет суттєво впливає на діяльність закладів вищої освіти (ЗВО), адже відкриває нові можливості завдяки відкритому освітньо-науковому контенту.

Технології Web 2.0 широко використовуються як в освітніх і наукових, так і в професійних цілях. Вікіпедія являє собою гігантське відкрите сховище знань і є яскравим прикладом цих можливостей. Її також можна розглядати як платформу, яка полегшує співпрацю у створенні та розповсюдженні знань.

Питання Web 2.0, зокрема Вікі-технологій висвітлюються як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками, серед яких Г.В. Лаврик, О.М. Немчук, Х.В. Партика, В. Струнгар, Т.М. Яворська, E. Duede, E. Aibar, L. Huang, J. Lladós, G. Lu, A. Meseguer-Artola, T. O'Reilly, M. Teplitskiy, Q. Zhu та ін.

Головний принцип, що лежить в основі Web 2.0, полягає у використанні колективного розуму, про що вперше зазначив Т. O'Reilly [12]. Він сформулював сім ключових компетенцій компаній Web 2.0, серед яких: контроль над унікальними, складними для відтворення джерелами даних, які стають багатшими у міру того, як їх використовує все більше людей; довіра користувачам як співрозробникам; використання колективного розуму; самообслуговування клієнтів; легкі користувач-орієнтовані інтерфейси.

Вивчаючи використання вікі-технологій в освіті, М.М. Luo та S. Chea [11] дійшли висновку, що здобувачі освіти в середовищі групового вікі-проекту сприймають інтегровану модель навчання, соціальну взаємодію зі своїми товаришами по команді і викладачами як чинники для ефективного онлайн-навчання. Основні фактори, що впливають на використання Вікіпедії викладачами університетів в освітньому процесі, досліджували A. Meseguer-Artola et al. [10]. У своїй роботі вони визначили, що центральну роль в можливості використання вікі-платформи відіграють сприйнята корисність, опосередкована поведінковим наміром викладача брати участь у відкритих спільних середовищах, та якість представленої інформації, що безпосередньо впливає на ефективне використання енциклопедії.

Teplitskiy M. та співавт. [13] у своєму дослідженні зазначили про велику кількість користувачів, що звертаються до Вікіпедії для отримання наукової інформації, і, аналізуючи наукові журнали, проіндексовані базою даних Scopus, звернули увагу на проблему надійності Вікі-контенту та факторів, які впливають на збалансоване і високоякісне подання знань на цій платформі.

Вікі – це нова форма виробництва і організації інформації, яка стала одним з найважливіших ресурсів знань. В останні роки, зі збільшенням кількості користувачів Вікіпедії, стала серйозною проблема «випадкових» або «непостійних» редакторів. Так, Huang L. та співавт. [9] вивчали динамічну модель поведінки редакторів вікі-сторінок і визначили чотири категорії редакторів: «testers» (тестувальники) – вносять найменше контенту і перестають робити свій внесок одразу після редагування кількох статей; «dropouts» (ті, що вибули) – після редагування великої кількості контенту вони повністю перестають робити свій внесок; «delayers» (ті, що затримуються) – це редактори, які не припиняють

робити свій внесок протягом періоду спостереження, але можуть припинити його в найближчому майбутньому; «stickers» (стікери) – редактори, які продовжують робити свій внесок і редагувати більшу частину контенту. Дослідники зауважили, що саме останні є постійними редакторами, вони мають хороші знання і терпіння, тому пропонують менеджерам вікі-системи дати їм довіру і певний авторитет, щоб підтримувати їх ентузіазм. Автори зазначають, що досвід саме цих редакторів може сприяти розвитку вікі-системи.

Сьогодні бібліотеки, зокрема академічні, все частіше застосовують технології, призначені для більш широкого взаємодії в мережі. Web 2.0 вплинув на бібліотеки, зробивши їх більш інтерактивними з користувачами. Серед вже існуючих інноваційних проєктів поширюється впровадження у діяльність бібліотек вікі-технологій, які дозволяють колективно розробляти, редагувати, структурувати тексти, зберігати їх без спеціальних знань основ програмування або прийомів розмітки, що важливо для бібліотекарів. Так, О.М. Немчук та Т.М. Яворська [6] зазначили основні переваги вікі-технологій щодо їх поширення і популярності, зокрема: формування спільноти користувачів – авторів та редакторів інформаційного контенту, координація спільної роботи; редагування інформації безпосередньо в програмі-браузері; оперативне встановлення смислових сполучень між редагованими файлами за допомогою гіперпосилань; простота програмних засобів вікі-розмітки.

Українська Вікіпедія є найбільшою енциклопедією українською мовою, і в перспективі на території України може стати популярнішою за інші, оскільки кількість переглядів її статей невідомо зростає, що пов'язано зі збільшенням кількості статей та їх змістовного наповнення в українській версії [2, 8].

Академічні бібліотеки можуть використовувати вікі-технології для реалізації вікі-проєктів і надання надійної, достовірної інформації користувачам про ЗВО, видатних науковців і педагогів, структурні підрозділи, і зокрема бібліотеку. Вікі-проєкти можна умовно поділити на два види: проєкти, які створюють для користувачів бібліотеки, і проєкти, які створюють, щоб популяризувати власну роботу [4, 6].

Оскільки бібліотека володіє великими інформаційними ресурсами, досвідченими кадрами з достатнім рівнем комп'ютерної грамотності, то основні позиції по роботі в цьому напрямку покладені саме на неї.

Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) запровадила у свою діяльність вікі-технології з метою реалізації спільних проєктів з академічною спільнотою, зокрема студентами, та колективної роботи серед бібліотекарів, а саме започаткувала декілька вікі-проєктів з історії та сьогодення університету.

Харківський національний медичний університет (ХНМУ) має унікальну історію, широке коло вихованців – відомих особистостей у світі медицини, тому

було прийнято рішення започаткувати і розмістити на сторінках Української Вікіпедії три проєкти: «Керівники вищої медичної школи: Харківський національний медичний університет», «Видатні вихованці Харківської вищої медичної школи» та «Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету», метою яких є:

- популяризація та ушляхення видатних українських лікарів, вчених, винахідників, експериментаторів, відомих випускників ХНМУ за допомогою створення нових та коригування наявних статей в Українській Вікіпедії;

- поширення достовірної інформації про історію університету, його структурні підрозділи та професорсько-викладацький склад.

Впровадження проєктів відбувалась в декілька етапів:

1. підготовчий: створення робочої групи із співробітників бібліотеки, навчання щодо написання, розміщення й редагування вікі-статей;

2. організаційний: визначення першоджерел, складання списків персоналій, формування вікі-команди із залученням студентів, співробітників Музею історії ХНМУ для роботи з першоджерелами і технічної підготовки вікі-статей;

3. практична реалізація: написання, розміщення і редагування вікі-статей.

На підготовчому етапі була створена робоча група, до якої увійшли, в основному, працівники відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення бібліотеки. Далі члени групи отримували теоретичні знання щодо роботи з Вікіпедією, а саме:

- взяли участь у тренінгу з питань написання, розміщення та редагування статей в Українській Вікіпедії на базі Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка (червень 2019);

- взяли участь в онлайн-вебінарі «Як редагувати Вікіпедію та не порушувати закон» від менеджера проєктів ГО «Вікімедіа Україна» (червень 2020).

- організували цикл тренінгів на базі НБ ХНМУ із запрошенням модератора Української Вікіпедії у Харкові та куратора з «Вікімедіа» (листопад – грудень 2020, загалом 4 заходи).

На організаційному етапі за основу для написання вікі-статей в якості першоджерел взято видання ХНМУ: «Керівники вищої медичної школи: Харківський національний медичний університет» [4], «Вірні клятві Гіппократа: розповіді про тих, хто є взірцем для прийдешніх поколінь лікарів» [3], «Скарбниця Харківської медицини. Постаті» [7], «Видатні вихованці Харківської вищої медичної школи» [1] та ін. Ведеться пошук і додаткових джерел інформації, зокрема в мережі Інтернет. Складено список керівників університету на всіх етапах його становлення і реорганізації, інформація про яких на момент

реалізації проєкту була відсутня в Українській Вікіпедії або представлені статті мали невеликий обсяг інформації.

З метою залучення молоді до вікі-команди в листопаді 2020 року організували онлайн-зустріч робочої групи від бібліотеки зі студентами університету – членами сектору громадського виховання та волонтерства Студентської ради ХНМУ, щодо обговорення питань співпраці з наповнення Вікіпедії, визначено відповідального від студентства за зв'язок з бібліотекою, розпочато технічну підготовку вікі-статей. До вікі-команди увійшли 28 студентів. Їм була поставлена технічна задача з пошуковим елементом – з першоджерел сформулювати текст-персоналію, відредагувати його, порівняти з іншими джерелами, за наявності розбіжностей в датах, назвах та ін. внести правки, залишити в тексті лише перевірені дані. З цим завданням студенти впоралися оперативно – було опрацьовано 116 статей зі збірника «Скарбниця харківської медицини», продовжується їх доповнення, редагування згідно вимог до енциклопедичної статті та розміщення у Вікіпедії. До роботи вікі-команди залучено співробітників Музею історії ХНМУ для уточнення даних та запозичення якісних фотознімків.

Далі розпочалась безпосередньо практична реалізація проєктів: написання вікі-статей, тексти яких повинні відповідати правилам написання Вікіпедії: відповідати енциклопедичному стилю, не мати граматичних чи змістовних помилок, мати логічну й чітку структуру, якісний матеріал, посилання на першоджерела. Особливої уваги потребує редагування основних розділів Вікіпедії та текстової частини – внутрішні та зовнішні посилання, перенаправлення, примітки, форматування – курсиви, спеціальні символи, редагування бібліографічних описів використаної літератури. Доопрацьовані і завершені бібліотекарями статі розміщуються у Вікіпедії та перевіряються «патрульними» [5]. Якщо в процесі перевірки знайдено неточності або у «патрульних» виникають питання, учасники групи ведуть активне спілкування або листування, та вносять виправлення і доводять до взірця свою роботу.

Є статті, які містять мало інформації та не оформлені за стандартами Вікіпедії. Робота з ними потребує багато часу, бо передбачає пошук додаткової достовірної інформації, її аналіз тощо. Пріоритет у пошуку інформації надається джерелам з фонду НБ ХНМУ, написаним співробітниками університету.

На сьогодні перший проєкт – «Керівники вищої медичної школи: Харківський національний медичний університет» реалізований. В межах проєкту написані вікі-статті про деканів медичного факультету Імператорського Харківського університету (ІХУ) з 1805 по 1920 рік, директорів і ректорів Харківського медичного інституту, в який був реорганізований медичний факультет ІХУ, ректорів Харківського державного медичного університету, а нині ХНМУ – всього 39 персоналій. Робота над двома іншими проєктами триває. В

межах проєкту «Видатні вихованці Харківської вищої медичної школи» вже розміщено 11 статей. Одночасно НБ ХНМУ підключилась до університетського вікі-проєкту «Харківський національний медичний університет», започаткований службою інформаційного забезпечення університету. Відбувається узгодження списку персоналій, які будуть розміщені в Вікіпедії на сторінці про ХНМУ, та координація роботи щодо розміщення гіперпосилань.

Отже, реалізація академічною бібліотекою вікі-проєктів – це додаткова можливість:

- **для бібліотекарів:** набути навичок написання статей енциклопедичного характеру, опанувати технології і сервіси ІКТ, підвищити медіаграмотність, залучити студентство до створення достовірного контенту про ЗВО, в якому вони навчаються, його історію та сучасність, набути й реалізувати навички тьютора для нових авторів та редакторів вікі-статей, об'єднатись з академічною спільнотою на шляху популяризації alma mater, поширення інформації про неї в глобальній мережі;

- **для користувачів:** ознайомитись з надійним і достовірним вікі-контентом, зокрема про історію та сучасність ЗВО, заснованим на використанні першоджерел, формувати цифрову грамотність, стати авторами й редакторами вікі-статей, покращити освітньо-наукову діяльність.

Таким чином, участь у вікі-проєктах бібліотекарів з відповідною кваліфікацією, досвідом і знанням веб-технологій та роботи з першоджерелами забезпечує надійність і достовірність вікі-контенту, який використовується сьогодні в освітньому і науковому процесах.

ЛІТЕРАТУРА

4. Вікіпедія. – URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрану (дата звернення 13.05.2021).

5. Вірні клятві Гіппократа: розповіді про тих, хто є взірцем для прийдешніх поколінь лікарів / за ред.: В. М. Лісового, В. А. Капустника, Ж. М. Перцевої ; укладачі: Ж. М. Перцева, І. В. Киричок, О. В. Семененко ; Харківський національний медичний університет. – Харків : ХНМУ, 2020. – 624 с. – (215-річчю Харківської вищої медичної школи присвячується). – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/28094>.

6. Видатні вихованці Харківської вищої медичної школи : біобібліографічний довідник / за заг. ред. В. М. Лісового. – Харків : ХНМУ, 2010. – 208 с. : фото. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/728>.

7. Немчук О. М. Сучасні інформаційні сервіси бібліотек закладів вищої освіти: вікі-технології / О. М. Немчук, Т. М. Яворська // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. – Вінниця, 2019. – Вип. 11, Т. 1.

– С. 139-143. – Режим доступу: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/6695>.

8. Керівники вищої медичної школи: Харківський національний медичний університет / за заг. ред.: В. М. Лісового, В. А. Капустника, Ж. М. Перцевої ; укладачі: Ж. М. Перцева, І. В. Киричок, О. В. Семененко ; Харківський національний медичний університет. – Харків : ХНМУ, 2020. – 180 с., фото. – (215-річчю Харківської вищої медичної школи присвячується). – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/28095>.

9. Лаврик Г. В. Презентація Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького у Вікіпедії: досвід, здобутки та перспективи. Актуальність поставленої проблеми / Г. В. Лаврик, Х. В. Партика // Бібліотечна справа у сучасних інформаційно-комунікативних процесах: тенденції та перспективи III. – Режим доступу: <https://conf.oa.edu.ua/index.php/libconf/libcon201703/paper/view/18/22>.

10. Скарбниця Харківської медицини. Постаті : біографічний довідник / за заг. ред. В. М. Лісового. – Харків : ХНМУ, 2015. – 128 с. : фото. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/16215>.

11. Струнгар В. Представленість і робота бібліотек у вікі-проектах / В. Струнгар ; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3491:predstavlenist-i-robot-bibliotek-u-viki-proektakh&catid=81&Itemid=415.

12. Exploring the dynamic contribution behavior of editors in wikis based on time series analysis / L. Huang, Q. Zhu, J. T. Du, B. Lee // Program: electronic library and information systems. – 2016. – Vol. 50, № 1. – P. 41-57. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1108/PROG-06-2013-0034> (дата звернення 22.10.2021).

13. Factors that influence the teaching use of Wikipedia in higher [Electronic resource] / A. Meseguer-Artola, E. Aibar, J. Lladós [et al.] // Journal of the Association for Information Science and Technology. – 2016. – Vol. 67, № 5. – P. 1224-1232. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1002/asi.23488> (дата звернення 29.09.2021).

14. Luo M. M. Wiki use for knowledge integration and learning: a three tier conceptualization / M. M. Luo, S. Chea // Computers & Education. – 2020. – Vol. 154. – 103920. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103920> (дата звернення 29.09.2021)

15. O'Reilly T. What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software / T. O'Reilly. – 2005. – Режим доступу : <https://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html?> (дата звернення 30.09.2021).

16. Teplitskiy M. Amplifying the impact of open access: Wikipedia and the diffusion of science [Electronic resource] / M. Teplitskiy, G. Lu, E. Duede // Journal of

the Association for Information Science and Technology. – 2017. – Vol. 68, № 9. – P. 2116-2127. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1002/asi.23687> (дата звернення 22.10.2021).

**VIKI PROJECTS OF THE ACADEMIC LIBRARY:
EMPHASIS ON THE RELIABILITY OF VIKI CONTENT**

Iryna Kyrychok
Oksana Rusanova
Katerina Kustova

Kharkiv National Medical University
Scientific Library

Abstract: *The article considers the use of Web 2.0 in the academic environment, in particular Wiki-technologies, highlights the experience of the Scientific Library of Kharkiv National Medical University in creating Wiki-projects, the main stages of their implementation and implementation, writing and posting articles in Ukrainian Wikipedia.*

Keywords: *Web 2.0, wiki-technologies, Wikipedia, Wiki-project, Scientific library, Kharkiv National Medical University, creation of authentic wiki-content.*